

فهرست

پژوهشگران

نشریه علمی - خبری
پژوهشگاه علوم انسانی
و مطالعات فرهنگی

سال سیزدهم / (شماره ۴)
خرداد و تیر ۱۳۸۴

مدیر مسئول: دکتر مهدی گلشنی

سرمدیر: مجتبی زارعی

اعضای هیئت تحریریه: پروین ترکمنی آذر،
علیرضا ذاکر اصطفائی، مجتبی زارعی، احمد
صفا مقدم، احمد کتابی، پروین مشکین نژاد

ویراستار: سیدجلیل شافری لنگرودی
ترجمه انگلیسی: دکتر هایده قمی
نسخه پرداز: ندا رحمت پور
حروف نگار: فاطمه صفری خوش چهره
انوار اجرایی: امیر اشعادی
مدیر نشر: رحمت الله رحمت پور
عکس از: محمدرضا گودرزی
گرافیک: حجت حکیمی

تهران، بزرگراه بردستان
خیابان ۶۴
کد پستی: ۱۴۳۷۲
صندوق پستی: ۱۴۱۵۵، ۶۴۱۹

تلفن: ۰۲۱-۸۸۰۴۶۸۱۱-۳
موبایل: ۰۲۱-۸۸۰۳۶۳۲۲

۱ - **کلام اول**
- وضعیت علوم انسانی در مجامع علمی ما و ضرورت اتخاذ یک استراتژی
فراگیر/ دکتر مهدی گلشنی

۲ - **مقاله ها**
- زبان شناسی رایانه‌ای: دکتر سیدمصطفی عاصی
- الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت (WTO) / دکتر سیدمسین میرجلالی

۱۲ - **گفت و گو**
- مصاحبه با استاد بهاءالدین خرمشاهی

۲۴ - **آشنایی با پژوهشگاه**
- گروه بررسی مسائل زنان

۲۵ - **معرفی طرح های پژوهشی**
- فلسفه برای کودکان و نوجوانان در گفت و گو با سعید نجفی

۳۱ - **گزارش های علمی**
- گزارش شرکت در کارگاه اقتصاد رفتاری/ دکتر سیدمسین میرجلالی
- کارگاه آموزش ویراستاری (۳ و ۴)/ فرزانه وزوایی

۳۶ - **معرفی مراکز و مؤسسات علمی - پژوهشی**
- آشنایی با شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی
و عملکرد ده ساله آن/ دکتر مظفر نامدار طالبانی
- توضیح و تصحیح

۴۲ - **معرفی و نقد**
- گل و ستاره: دنیای تصویرها در شعر فارسی/ صدر تقی زاده
- بانو شهبول و گل و ستاره/ دکتر سیدمسعود فیروزآبادی
- فهرست پایان نامه های کارشناسی ارشد رشته تاریخ

۴۶ - **اخبار**
- اخبار علمی - پژوهشی پژوهشکده تاریخ
- اخبار معاونت آموزشی و دانشجویی
- یاد یک همکار از دست رفته

۵۲ - **چکیده های انگلیسی**

۵۳ - **نکته ها**

پژوهشگران از مقاله ها و آثار پژوهشی اهل قلم استقبال می کنند.
مقاله های خود را به آدرس دفتر نشریه ارسال فرمایند.
انتشار آثار ارسالی الزاماً به معنای هم رای بودن با نویسندگان نخواهد بود.

الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت^(۱)

دکتر سیدحسین میرجلیلی^(۲)

مقدمه: با پذیرش درخواست جمهوری اسلامی ایران برای عضویت در سازمان جهانی تجارت در پنجم خردادماه ۱۳۸۲، پرسش‌های متعددی درباره الحاق به سازمان جهانی تجارت مطرح شده است. هدف از این مقاله، پاسخ به مهم‌ترین پرسش‌های مربوط به الحاق است؛ و بدین منظور، به این پرسش‌ها پاسخ داده می‌شود: «فرآیند آن چگونه است؟» «چرا فرآیند الحاق طولانی است؟» «از متقاضی الحاق چه درخواست‌هایی می‌شود؟» «چه درس‌هایی می‌توان از تجربه کشورهای ملحق شده آموخت؟» «پیشرفت کشورهای در حال الحاق چگونه است؟»

۱. فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت چگونه است؟

موضوع الحاق در موافقت‌نامه مراکش برای تأسیس سازمان جهانی تجارت، مطرح شده است. در ماده ۱۲ این موافقت‌نامه درباره الحاق چنین نوشته شده است:

۱. هر دولت یا قلمرو گمرکی مجزا که در اداره روابط بازرگانی خارجی و سایر موضوعات مطرح شده در این موافقت‌نامه و موافقت‌نامه‌های تجاری چندجانبه، خودمختاری کامل داشته باشد، می‌تواند برحسب شرایطی که میان آن کشور و سازمان جهانی تجارت توافق می‌شود، به این موافقت‌نامه ملحق شود. این الحاق، ناظر به این موافقت‌نامه و موافقت‌نامه‌های تجاری چندجانبه منضم به آن خواهد بود.
۲. تصمیمات مربوط به الحاق در کنفرانس وزیران اتخاذ خواهد شد؛ همچنین، در این کنفرانس، موافقت‌نامه مربوط به شرایط الحاق با اکثریت ۲۳ اعضای سازمان جهانی تجارت تصویب خواهد شد.
۳. الحاق به موافقت‌نامه تجاری میان چند طرف، مشمول مقررات آن موافقت‌نامه خواهد بود. «(دبیرخانه گات (۳)، ۱۹۹۵، ۱۵)

همان‌طور که در ماده ۱۲ موافقت‌نامه مراکش ذکر شده است، الحاق به سازمان جهانی تجارت، «برحسب شرایط مورد توافق» (۲) میان دولت در حال الحاق و سازمان جهانی تجارت خواهد بود. بنابراین، الحاق به سازمان جهانی تجارت اساساً یک فرآیند مذاکره است و با الحاق به سایر مؤسسات بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی که تا حد زیادی به صورت خودکار صورت می‌گیرد، تفاوت دارد. (WTO، به نقل از سایت www.wto.org، ص ۱)

فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت، دشوار، پیچیده و طولانی است. این فرآیند، از چهار مرحله تشکیل شده است: تقاضای الحاق و تشکیل گروه کاری، تقدیم یادداشت رژیم تجاری، حقیقت‌یابی، و مذاکرات. کشور متقاضی باید از ابتدا تا انتهای فرآیند الحاق، ضوابط و الزامات سازمان جهانی تجارت و نیز درخواست‌های اعضای موجود را تأمین کند. مذاکره الحاقی جز در چند مورد استثنا، یکطرفه بوده، یعنی از متقاضی عضویت خواسته شده است نشان دهد چگونه می‌خواهد مقررات موجود سازمان جهانی تجارت را رعایت کند. اعضای موجود می‌توانند از متقاضی عضویت بخواهند سطح حمایت در بازارهای کشورش را کاهش دهد؛ اما عکس آن معمولاً اتفاق نمی‌افتد.

مرحله اول: تقاضای الحاق و تشکیل گروه کاری

فرآیند الحاق با تقدیم تقاضای مکتوب و رسمی کشور متقاضی آغاز می‌شود. بدین ترتیب که متولی این کار در کشور متقاضی نامه‌ای برای مدیر کل سازمان جهانی تجارت ارسال و در آن تمایل کشورش برای الحاق را ذکر می‌کند. این درخواست در شورای عمومی (۵) سازمان، که از نمایندگان تمامی اعضا تشکیل شده است، بررسی می‌شود. جلسات این شورا به دفعات در طول سال تشکیل می‌شود. معمولاً یک گروه کاری (۶)، با حیطه اختیارات (۷) متناسب در شورای عمومی تشکیل می‌شود تا درخواست الحاق را در آن بررسی کنند. اعضای این گروه، یک رئیس انتخاب می‌کنند. عضویت در گروه کاری برای تمامی اعضای سازمان جهانی تجارت امکان‌پذیر است.

فرآیند الحاق با تقدیم تقاضای مکتوب و رسمی کشور متقاضی آغاز می‌شود. بدین ترتیب که متولی این کار در کشور متقاضی، نامه‌ای برای مدیر کل سازمان جهانی تجارت ارسال و در آن، تمایل کشورش را برای الحاق ذکر می‌کند

تمامی اسناد مورد بررسی، تا کامل شدن فرآیند الحاق، طی فرآیند مذاکره، محرمانه (با دسترسی محدود) در گروه کاری الحاق باقی می‌ماند. در مورد درخواست کشورهای بزرگ - مانند چین یا روسیه - کشورهای زیادی در گروه کاری شرکت می‌کنند؛ و در مورد کشورهای کوچک، گروه کاری معمولاً تنها از کشورهای گروه چهار (۸) کانادا، کشورهای عضو اتحادیه اروپا، ژاپن و ایالات متحده آمریکا) به علاوه کشورهای همسایه که طرف‌های تجاری مهم متقاضی عضویت هستند، تشکیل می‌شود. مرحله اول ممکن است کوتاه باشد و طی کردن آن بیش از چند ماه طول نکشد. جمهوری اسلامی ایران در حال حاضر (شهریور ۱۳۸۲) در مرحله نخست قرار دارد. تقاضای الحاق در ۵ خرداد ۱۳۸۲ در شورای عمومی سازمان پذیرفته و گروه کاری تشکیل شده است.

مرحله دوم: تقدیم یادداشت رژیم تجاری

مرحله دوم، آماده‌سازی و تقدیم یادداشت معرف رژیم تجارت خارجی از طرف متقاضی عضویت است که در آن سیاست‌ها و نهادهای آن کشور که بر تجارت بین‌الملل اثر می‌گذارند، توضیح داده شده است. این گزارش دربردارنده تمامی جنبه‌های رژیم حقوقی و تجاری کشور متقاضی است و متن پایه برای حقیقت‌یابی گروه کاری است. متقاضی عضویت، مسئول آماده‌سازی یادداشت رژیم تجاری است و لذا هر تأخیری در آماده‌سازی آن بر عهده متقاضی است. حتی اگر یادداشت اولیه به سرعت آماده شود، اگر جزئیات آن ناقص یا قانون و اقدامات توصیف‌شده یا مقررات سازمان جهانی تجارت ناسازگار باشد، دوره پرسش و پاسخ متعاقب آن، به طول می‌انجامد. کشور متقاضی عضویت می‌تواند از دبیرخانه سازمان جهانی تجارت درخواست کند پیش‌نویس یادداشت رژیم تجاری را قبل از توزیع، مرور کند تا از ارائه اسناد ناقص برای انتشار جلوگیری شود. با این حال، دبیرخانه هیچ مسئولیتی در مورد محتوای یادداشت رژیم تجاری کشور متقاضی عضویت ندارد.

ویرایش اول یادداشت رژیم تجاری ایران در آذر ۱۳۷۶ تهیه شد؛ و از آن زمان، با توجه به تحولات صورت گرفته در مقررات و وضعیت تجاری کشور، تاکنون چهار بار در آن تجدید نظر شده است؛ و سرانجام ویرایش پنجم یادداشت رژیم تجاری ایران در تیرماه ۱۳۸۲ در وزارت بازرگانی تهیه شد که پس از ترجمه به زبان انگلیسی، برای ارائه به دبیرخانه سازمان جهانی تجارت آماده است. این گزارش همان‌طور که در الگوی سازمان ذکر شده، گزارشی توصیفی از وضع تجاری و اقتصادی کشور است و شکل تحلیلی ندارد.

مرحله سوم: حقیقت‌یابی (۹) اعضا از طریق پرسش و پاسخ

زمانی که یادداشت رژیم تجاری میان اعضای سازمان جهانی تجارت توزیع شد، فرآیند الحاق وارد مرحله سوم می‌شود که در آن اعضا برای حقیقت‌یابی، پرسش‌هایی در مورد اطلاعات ارائه‌شده در یادداشت رژیم تجاری مطرح می‌کنند و توضیحاتی درباره نهادها و سیاست‌های کشور متقاضی عضویت، به دست می‌آورند. این کار نوعاً چند ماه طول می‌کشد. تا زمانی که یادداشت رژیم تجاری و پرسش‌ها و پاسخ‌های اولیه توزیع نشده باشد، گروه کاری معمولاً با یکدیگر ملاقات نمی‌کنند. هدف از مرور تفصیلی که طی این مرحله انجام می‌شود و ممکن است متضمن چند نشست گروه کاری باشد، عبارت است از حصول اطمینان از اینکه نهادها و قوانین کشور متقاضی، با مقررات سازمان جهانی تجارت منطبق است.

از کشور متقاضی عضویت درخواست می‌شود مقررات مرتبط را برای بررسی اعضای گروه کاری ارائه کند. اگر عضوی احساس کند پاسخ‌های ارائه‌شده به یک پرسش یا اقدامات اتخاذشده برای اصلاح یک ناسازگاری، کافی نیست، آن پرسش را در دوره بعدی مذاکرات مجدداً مطرح می‌کند. هر چند موضوعات مطرح‌شده در هر گروه کاری الحاق، با توجه به کشور، تغییر می‌کنند، برخی موضوعات مشترک در مباحث الحاق مطرح می‌شود برخی از این مباحث مشترک به شرح زیر است:

در متن قوانین و عملیات نهادهای دولتی، به دو موضوع گسترده نوعاً به شکل ویژه توجه می‌شود: درجه خصوصی‌سازی در اقتصاد و میزان که مؤسسات دولتی مسئول تنظیم فعالیت اقتصادی هستند؛ و این اقدام تنظیمی را بر مبنای معیارها و قواعد شفاف انجام می‌دهند، نه بر مبنای مصلحت‌اندیشی فقه مجریه. در مورد شرکت‌های دولتی این پرسش مطرح می‌شود که آیا در شرایط بازار فعالیت می‌کنند یا از امتیازات و حقوق انحصاری ویژه بهره‌مندند. موضوع دیگر، مربوط به حکمرانی است. در این زمینه این پرسش مطرح می‌شود که آیا مؤسسات ملی صلاحیت و ظرفیت اجرای تعهداتی را که در شرایط الحاق به سازمان جهانی تجارت می‌سپردند دارند یا نه. در واقع، نگرانی اصلی در مورد نقش و حوزه صلاحیت مقامات محلی است و اینکه آیا آنها حق و فرصت بی‌اثر کردن تعهدات سپرده‌شده توسط مقامات ملی در مذاکرات الحاقی را دارند یا نه.

مرحله چهارم: مذاکرات

بعد از بررسی همه جنبه‌های رژیم تجاری موجود کشور در حال الحاق، گروه کاری وارد بخش اصلی مذاکرات چندجانبه می‌شود که در آن شرایط ورود برای دولت متقاضی تعیین می‌شود. این شرایط عبارت است از تعهدات برای مراعات ضوابط و قواعد سازمان جهانی تجارت در صورت الحاق و دوره‌های انتقالی لازم برای انجام هرگونه تغییرات ساختاری و قانونی، که برای اجرای این تعهدات، ضروری است. در این مرحله، از متقاضی درخواست می‌شود جدول اولیه پیشنهادها را مربوط به تعرفه کالاهای وارداتی و تعهدات مربوط به دسترسی به بازار در خدمات را تقدیم کند. این جدول شامل موارد زیر است:
الف - جدول تفصیلی تعرفه‌هایی که کشور متقاضی برای کالاهای وارداتی و تثبیت آنها پیشنهاد می‌کند؛

مرحله دوم جریان الحاق، آماده‌سازی و تقدیم یادداشت معرف رژیم تجارت خارجی از طرف متقاضی عضویت است که در آن، سیاست‌ها و نهادهای آن کشور که بر تجارت بین‌الملل اثر می‌گذارند توضیح داده شده است

ب. تعهدات (و محدودیت‌هایی) در خدمات که آن کشور برای فراهم کردن دسترسی به بازار می‌پذیرد. علاوه بر آن، از کشور متقاضی درخواست می‌شود در مورد سطح حمایت از بخش کشاورزی آن کشور تعهداتی بپذیرد. این حمایت‌ها در ارتباط با یک دوره پایه مرجع (۱۰) (معمولاً سه سال نمایندگی قبل از درخواست الحاق) در نظر گرفته می‌شود. همچنین از آن کشور درخواست می‌شود سایر حمایت‌های آن کشور برای تجارت کشاورزی مانند یارانه‌های صادراتی را کاهش دهد.

زمانی که این پیشنهادها جدول بندی شدند، فرآیند الحاق وارد مرحله نهایی آن می‌شود و آن عبارت است از مذاکرات دوجانبه خاص میان کشور متقاضی و هر عضو سازمان جهانی تجارت که داوطلب است در مذاکرات مربوط به سطح تعرفه یا درجه باز بودن بخش خدمات که عضو بالقوه (آتی) پیشنهاد کرده است، وارد شود. نتایج این مذاکرات دوجانبه در سندی ذکر می‌شود که بخشی از بسته نهایی الحاق (۱۱) خواهد بود.

علاوه بر مذاکرات دوجانبه به موازات نشست‌های رسمی گروه کاری انجام می‌شود. این مذاکرات، به پرسش‌ها و پاسخ‌های مربوط به رژیم تجارت خارجی اختصاص دارد. مرحله مذاکرات نیز بسته به درجه باز بودن پیشنهادها متقاضی عضویت و تقاضاهای اعضای سازمان جهانی تجارت برای دسترسی به بازار، ممکن است طولانی باشد. هنگامی که این مذاکرات در فرآیند نهایی شدن قرار گرفت و کشور متقاضی تضمین‌هایی ارائه کرد مبنی بر اینکه قوانین و نهادها آن با مقررات سازمان جهانی تجارت منطبق است، پیش نویس گزارش مربوط به الحاق، شامل جدول تعهدات توافق شده درباره کالاها و خدمات، از طرف دبیرخانه برای بررسی در گروه کاری تهیه می‌شود. «بسته الحاق» بعد از تصویب در گروه کاری، به شورای عمومی ارسال می‌شود. این بسته شامل سه سند و نشان‌دهنده نتایج مذاکرات دو جانبه و چندجانبه است. این اسناد عبارت‌اند از: الف. گزارش گروه کاری شامل خلاصه رویه‌ها و شرایط ورود و پروتکل الحاق، ب. جدول تعهدات دسترسی به بازار در کالاها و خدمات که میان دولت در حال الحاق و اعضای سازمان جهانی تجارت توافق شده است (دو سند: یکی برای کالاها و دیگری برای خدمات).

زمانی که پیش نویس گزارش هر دو گروه کاری و پروتکل الحاق و تعهدات دسترسی به بازار در کالاها و خدمات کامل شد، با رضایت اعضای گروه کاری، «بسته الحاق» در جلسه رسمی نهایی گروه کاری پذیرفته می‌شود و سپس، این اسناد برای تصویب به شورای عمومی یا کنفرانس وزرا ارائه می‌شود.

پس از تصویب موافق شورای عمومی یا کنفرانس وزرا که معمولاً تشریفاتی است، از آن کشور دعوت می‌شود پروتکل الحاق را امضا کند. با تصویب شورای عمومی، بسته الحاق به عنوان سند بدون محدودیت دسترسی توزیع می‌شود. پس از تصویب پروتکل الحاق در مجلس کشور متقاضی، آن کشور عضو سازمان جهانی تجارت می‌شود. (میکالوپولوس، ۲۰۰۲، ۶۲۶؛ WTO، به نقل از... www.wto.org، ص ۲۳)

۲. چرا فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت طولانی است؟

برای پاسخ به این سؤال، توجه به مراحل مختلف فرآیند الحاق و دلایل وقوع این تأخیرها ضروری است. ابتدا دلایل:

پیگیری ضعیف؛ مواردی پیش آمده که یک دولت گام اولیه برای تسلیم تقاضای الحاق را برداشته و گروه کاری هم بدین منظور تشکیل داده، اما پس از آن نتوانسته است فرآیند الحاق را با آماده سازی یادداشت رژیم تجاری یا برداشتن گام‌های بعدی پیگیری کند یا اینکه بعد از گذشت مدتی طولانی، اقدام نکرده است.

موضوعات سیاسی؛ مواردی هم پیش آمده برای مثال، در مورد کشورهایمانند چین، تایوان و مقدونیه - که موضوعات سیاسی میان کشور متقاضی و یک یا بیشتر از اعضای سازمان جهانی تجارت، تأخیرهایی ایجاد کرده است. با توجه به وضعیت رابطه میان جمهوری اسلامی ایران و آمریکا، پیش بینی می‌شود که با مانع تراشی‌های آمریکا، فرآیند الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت به طول بینجامد.

فرآیندهای ذاتاً وقت گیر؛ حتی اگر مسایل فوق وجود نداشته باشد، الحاق ذاتاً فرآیندی وقت گیر است. آماده سازی یادداشت رژیم تجاری، برای دولت‌هایی که نوعاً منابع مادی و انسانی کافی ندارند، مشکلاتی جدی به بار می‌آورد. اغلب کشورها در پی کمک گرفتن از کارشناسان خارجی بوده‌اند که نیاز مالی آن‌ها از طریق مؤسسه‌های مخصوص کمک دوجانبه، از خود سازمان جهانی تجارت و از بانک جهانی تأمین می‌شود.

فرآیند پرسش و پاسخ نیز وقت گیر است؛ ضعف‌های نهادی کشور متقاضی هم باعث تأخیرهای طولانی می‌شود. از آنجا که دولت‌ها به دنبال ایجاد سازگاری میان مقررات و قوانین موجود و الزامات سازمان جهانی تجارت هستند، متمم‌ها یا مقررات و قوانین جدیدی را که مورد نیاز است، وضع می‌کنند. تصویب قوانین جدید در مجلس قانونگذاری نیز طول می‌کشد.

مشکلات در مرحله مذاکرات؛ مرحله مذاکرات ممکن است وقت گیرترین مرحله الحاق باشد و غالباً هم چنین بوده است. بخشی از مذاکرات در این باره است که آیا نهادها و سیاست‌های کشور در حال الحاق با جنبه‌های متعدد موافقت نامه‌های سازمان جهانی تجارت سازگار است؛ و بخش دیگر، مربوط به تثبیت تعرفه‌ها و تعهدات در کشاورزی و خدمات است.

مواردی پیش آمده
که یک دولت گام
اولیه برای تسلیم
تقاضای الحاق را
برداشته و گروه
کاری هم بدین
منظور تشکیل داده،
اما پس از آن
نتوانسته است
فرآیند الحاق را با
آماده سازی
یادداشت رژیم
تجاری یا برداشتن
گام‌های بعدی
پیگیری کند یا اینکه
بعد از گذشت مدتی
طولانی، اقدام
نکرده است

تاخیرها ممکن است در هر دو طرف مذاکره رخ دهد. دولت در حال الحاق ممکن است مایل نباشد تعهدات آزادسازی لازم را بپذیرد. مثلاً ممکن است آزادسازی موانع غیر تعرفه‌ای را مطرح نکند یا تثبیت تعرفه‌ها در سطوح بسیار بالاتر از سطوح موجود را پیشنهاد کند. از طرف دیگر، اعضا ممکن است با سطح آزادسازی پیشنهاد شده راضی نباشند یا با تأخیر در تصویب قوانین و تغییر نهادهای کشور متقاضی منطبق با مقررات سازمان جهانی تجارت موافق نباشند.

استراتژی و تاکتیک‌های کشور متقاضی عضویت: استراتژی اتخاذ شده در مذاکرات الحاق در طولانی شدن فرآیند الحاق مؤثر است.

استراتژی‌ای که برخی کشورها در مذاکرات الحاق خود دنبال کرده‌اند، عبارت است از تلاش برای آزادسازی در کمترین حدی که برای الحاق ضروری است. از آنجا که این کشورها نمی‌توانند برای بهبود دسترسی خود به سایر بازارها مذاکره کنند، می‌کوشند حمایت زیادی کسب کنند تا از آن برای جاه‌زنی برای به دست آوردن دسترسی بهتر در دوره‌های مذاکره آینده بهره ببرند. علاوه بر آن، کشورهایی که از این استراتژی استفاده کرده‌اند، مانند چین و روسیه - احساس می‌کنند طی دوره گذار که شرکت‌های دولتی تاکارا و در حال بازسازی هستند، حمایت زیاد ضروری است. در این کشورها نوعاً پیشنهادهای اولیه‌ای ارائه می‌شد که در آن، تعرفه‌ها در نرخ‌هایی بسیار بالاتر از نرخ‌های مورد عمل در حال حاضر، تثبیت می‌شدند.

در چندین کشور در حال گذار که اخیراً عضو سازمان جهانی تجارت شده‌اند، مانند آلبانی، استونی، گرجستان و جمهوری فرقیزستان، لائوس و مغولستان - استراتژی متفاوتی دنبال شده است. در این کشورها، استراتژی تجارت آزاد به عنوان بخشی از فرآیند الحاق پذیرفته شده است. این استراتژی شامل موارد زیر است:

الف. تثبیت تعرفه‌ها معمولاً در سطوح پایین‌تری با موافقت با کاهش دادن و تثبیت تعرفه‌ها در سطوح پایین به عنوان بخشی از مذاکرات الحاق؛

ب. موافقت با رژیم تجاری آزاد در کشاورزی و خدمات؛

ج. شرکت در موافقت‌نامه‌هایی مانند ضوابط خرید دولتی، پلافاصله بعد از الحاق، که رقابت و شفافیت را در عملیات بازارهای آنها افزایش می‌دهد.

الحاق چین که در ۲۰۰۱ به امضا رسید، ترکیبی از عناصری از هر دو استراتژی بود:

از یک طرف، چین از فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت برای به حرکت واداشتن و غیرقابل برگشت کردن آزادسازی تجاری و انجام اصلاحات گسترده استفاده کرد.

از طرف دیگر، چین به دلایل مختلف یک اقتصاد در حال گذار دارد و خود را یک کشور در حال توسعه می‌داند و پیوسته به دنبال آن بوده است که دوره‌های انتقالی و رفتار ویژه و متفاوتی به دست آورد که در موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت به کشورهای در حال توسعه اعطا شده است.

چین با توجه به موقعیتش به عنوان یک بازار بزرگ، در مورد جنبه‌های معین دسترسی به بازار مانند نساجی و همچنین در مورد موضوعات مرتبط با تعیین چین به عنوان یک اقتصاد غیربازاری، جاه‌زنی کرده است.

چنان که ملاحظه می‌شود، نوع استراتژی مذاکره‌کننده کشور در حال الحاق در کوتاه یا طولانی شدن فرآیند الحاق تأثیر دارد.

۳. از کشور متقاضی الحاق به سازمان جهانی تجارت، چه درخواست‌هایی می‌شود؟

موارد درخواست شده از کشورهایی که جدیداً در حال الحاق هستند، پیش از ضوابط سازمان جهانی تجارت در مورد اعضای کنونی است. براساس تجربه اخیر الحاق، زمینه‌های بحث شده، در زیر، زمینه‌هایی هستند که در آنها اعضا نوعاً درخواست می‌کنند که کشورهای در حال الحاق تعهدات بیشتری از اعضای کنونی بپذیرند.

تعرفه‌ها: از کشورهای در حال الحاق خواسته می‌شود تمامی تعرفه‌ها را تثبیت کنند؛ در حالی که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه عضو، هنوز بخش بزرگی از جدول تعرفه‌های خارج از کشاورزی شان تثبیت نشده است. تثبیت‌های سقف (۱۲) نیز برای برخی اعضا پذیرفته شده است؛ ولی فشار برای تثبیت نرخ‌های تعرفه (متقاضیان الحاق) نزدیک به نرخ‌های مورد عمل (۱۳) وجود دارد.

از سوی دیگر، از کشور متقاضی الحاق خواسته می‌شود تعرفه‌هایش را کاهش دهد و تعهد به کاهش تعرفه‌ها را در یک جدول زمانی اعلام کند. درخواست اصلی در مورد تعرفه کالاهای صنعتی این است که تعرفه صنعتی کشور در حال الحاق باید به میزان دو برابر متوسط نرخ تعرفه کالاهای صنعتی در کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه تثبیت شود. این به معنای آن است که میانگین وزنی نرخ‌های تعرفه کالاهای صنعتی بیش از ۱۰ درصد نباشد. این درخواست به دلیل نداشتن توان رقابت بسیاری از کالاهای صنعتی کشورهای در حال توسعه متقاضی الحاق و پایه مالیاتی محدود ممکن است مشکل آفرین باشد.

کشاورزی: معمولاً در مورد کاهش میزان کلی حمایت (۱۲)، تعرفه‌ای کردن محدودیت‌های کمی و کاهش یارانه‌های صادراتی کشاورزی، تعهداتی اخذ می‌شود. از آنجا که بسیاری از کشورهای در حال الحاق از کشاورزی خود حمایت اساسی نکرده بلکه برعکس، آن را جریمه کرده‌اند، تقاضای کاهش میزان کلی حمایت ممکن است موجه نباشد. قواعد و مقررات، از کشورهای در حال الحاق نوعاً خواسته می‌شود تمامی تعهدات را در هنگام ورود به سازمان

موارد درخواست شده

از کشورهایی که

جدیداً در حال الحاق

هستند، بیش از

ضوابط سازمان

جهانی تجارت

در مورد اعضای

کنونی است.

براساس تجربه اخیر

الحاق، زمینه‌های

بحث شده،

زمینه‌هایی هستند

که در آنها اعضا نوعاً

درخواست می‌کنند

که کشورهای

در حال الحاق

تعهدات بیشتری از

اعضای کنونی

بپذیرند

جهانی تجارت برآورده سازند، همچنین از کشور متقاضی می‌خواهند در مورد جنبه‌هایی که در آنها ضعف دارد، یک برنامه تفصیلی ارائه و اعلام کند که چگونه و در چه دوره زمانی اصلاح آنها را پیشنهاد می‌کند.

آزادسازی تجارت خدمات، از متقاضی عضویت خواسته می‌شود در تعدادی از بخش‌های خدماتی مهم مانند خدمات مالی و خدمات ارتباطات راه‌دور، تعهداتی برای آزادسازی ببذیرد. از این رو مستثنی کردن بخش‌های خدماتی مورد نظر اعضای سازمان جهانی تجارت از تعهدات آزادسازی، به راحتی برای آنها قابل قبول نیست. از سوی دیگر، به دلیل غیرقابل تقسیم بودن بسیاری از خدمات و نیاز به بهره‌برداری از صرفه‌های مقیاس، محدودساختن عرضه‌کنندگان خدمات در مناطق خاص کشور، به آسانی برای اعضای سازمان جهانی تجارت پذیرفتنی نیست. موافقت‌نامه‌های میان چند طرف: کشورهای متقاضی برای شروع بررسی مقررات موافقت‌نامه‌های میان چند طرف (برای مثال، در زمینه خرید دولتی و هوایم‌های غیرنظامی) در زمان الحاق، و نیز تعهد جهت تنظیم یک جدول زمانی برای تکمیل مذاکرات بلافاصله بعد از الحاق، تحت فشار قرار می‌گیرند.

موضوعات «اقتصاد بازار»: هر چند در موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت الزام صریحی در این مورد وجود ندارد که کشور متقاضی عضویت، اقتصاد بازار داشته باشد، این الزام را که کشورهای در حال الحاق باید اقتصاد بازار داشته باشند، در عمل اعضای موجود سازمان جهانی تجارت به عنوان بخشی از اهم فشار در فرآیند الحاق مطرح کرده‌اند.

این فشارها بر تمامی کشورهای در حال الحاق از جمله چین و کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (۱۵) وارد شده است. به همین جهت، بر حسب اقتصادهای غیربازاری، یکی از علت‌های اصلی اختلاف نظر تجاری میان بسیاری از اقتصادهای در حال گذار و چین از یک طرف، و ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا از طرف دیگر بوده است. آمریکا و اروپا به این بهانه، علیه صادرات این کشورها دست به اقدامات ضددامپینگ می‌زنند (لانگامر و لوک، ۱۹۹۹: ۷۰۲؛ میکالوپولوس، ۲۰۰۲: ۶۷).

۴. از تجربه کشورهای ملحق شده به سازمان جهانی تجارت، چه درس‌هایی می‌توان آموخت؟

اولین درس مهم از تجربه الحاقی کشورها این است که الحاق هر کشور با کشور دیگر تفاوت دارد؛ لذا تعمیم دادن، مشکل است. با این حال، موارد مشترکی به شرح زیر را می‌توان ذکر کرد:

- تجربه تعدادی از کشورهای کوچک که اخیراً فرآیند الحاق آنها به پایان رسیده، حاکی از آن است که هر قدر کشور کوچک‌تر و رژیم تجاری آن آزادتر باشد، فرآیند الحاق سریع‌تر است؛ زیرا اولاً هزینه‌های حمایت برای کشورهای کوچک، بالا است، ثانیاً اندازه کوچک اقتصاد، موارد اندکی برای دسترسی به بازار را برای اعضای اصلی سازمان جهانی تجارت مطرح می‌کند.

- تجربه مذاکرات اخیر الحاقی حاکی از آن است که کشورهایی که پیشنهادهای اولیه خود را به گونه‌ای مطرح کرده‌اند که بتوانند تعرفه‌هایشان را در سطوح کاملاً متفاوتی از سطح تعرفه‌های مورد عمل تثبیت کنند، با مشکلات جدی در الحاق مواجه می‌شوند؛ حتی اگر این اقدام در بین اعضای در حال توسعه کنونی سازمان جهانی تجارت - که بسیاری از آنها بخش بزرگی از جدول تعرفه خود را تثبیت نکرده‌اند - گسترده باشد. وقتی چنین پیشنهاد اولیه‌ای مطرح شد، اعضای گروه کاری اساساً از بررسی یا وارد شدن آن به مذاکرات بر آن مبنای امتناع کردند. گروه کاری از آن کشور درخواست کردند قبل از آنکه مذاکرات جدی صورت گیرد، پیشنهاد بازنگری شده‌ای یا نرخ‌های تثبیت را که به نرخ‌های تعرفه مورد عمل نزدیک‌تر باشند، ارائه کنند.

- الحاق چین به دلایل سیاسی و اقتصادی، منحصر به فرد است. بی‌تردید، چین از الحاق به سازمان جهانی تجارت برای توسعه اصلاحات گسترده و درگیر شدن در اقتصاد جهانی استفاده کرده است. چین با اغلب کشورهای اخیراً ملحق شده تفاوت دارد، از این نظر که قادر بوده است دوره‌های انتقالی - به عنوان مثال، برای حذف محدودیت‌های کمی، مجوزها و تجارت دولتی - به دست آورد و نیز سهمیه‌های تعرفه‌ای در کشاورزی را حفظ کند. و اینها به این دلیل بوده که چین بیشتر از سایر کشورهای ملحق شده، قدرت چانه‌زنی داشته است. برای دسترسی به بازار چین، محدودیت‌هایی پذیرفته شده که در سایر کشورهای در حال توسعه وجود نداشته است؛ برای مثال - توافق شده است دسترسی به بازار، منوط به حفاظت‌های گزینشی خاص محصول (۱۶) باشد؛ و در اجرای موافقت‌نامه تساجی و پوشاک (۱۷)، پذیرفته شده است سه سال بیشتر از محدودیت‌های اجرای موافقت‌نامه، کاملاً مستثنی باشد؛ همچنین موافقت شده است برای ۱۵ سال یک اقتصاد غیربازاری در نظر گرفته شود.

- باقشاری اعضا بر تبعیت از تمامی تعهدات سازمان جهانی تجارت در ورود و بدون دوره‌های انتقالی در زمینه‌هایی (مانند، ارزش‌گذاری گمرکی، جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری، استانداردها و اقدامات بهداشتی و بهداشت نیاتی) که ضعف‌های نهادی متعددی، در کشورهای کمتر توسعه یافته و اقتصادهای در حال گذار وجود دارد، سبب جدی مطرح می‌کند. کشورهای در حال الحاق، به دلیل تمایل زیادی که برای عضویت دارند، ممکن است تعهداتی را بپذیرند که نتوانند آن‌را اجرا کنند.

- اعطای دوره‌های انتقالی سخاوتمندانه در زمانی که دوره‌های انتقالی برای سایر کشورهای هم‌اکنون اعضای سازمان جهانی تجارت هستند، در حال انقباض است، میان اعضای جدید و اعضای کنونی نایرایی ایجاد خواهد کرد. راه‌حل این مسئله می‌تواند گسترش اصولی برخی از این دوره‌های انتقالی برای اعضای کم‌درآمد موجود سازمان

هر چند در موافقت
نامه‌های سازمان
جهانی تجارت الزام
صریحی در این مورد
وجود ندارد که کشور
متقاضی عضویت،
اقتصاد بازار داشته
باشد، این الزام را که
کشورهای در حال
الحاق باید اقتصاد
بازار داشته باشند،
در عمل اعضای
موجود سازمان
جهانی تجارت
به عنوان بخشی از
اهم فشار در فرآیند
الحاق مطرح
کرده‌اند

**کشورهای
متقاضی بلافاصله
بعد از الحاق، برای
شروع بررسی
مقررات
موافقت نامه‌های
میان چند طرف
(برای مثال، در زمینه
خرید دولتی و
هواپیمای غیرنظامی)،
و نیز تعهد جهت
تنظیم یک جدول
زمانی برای تکمیل
مذاکرات، تحت فشار
قرار می‌گیرند**

جهانی تجارت و همچنین برای کشورهای کم‌توسعه یافته در حال الحاق و اقتصادهای در حال گذار باشد - تجربه کشورهای ملحق شده حاکی از آن است که کشورهای متقاضی الحاق می‌توانند با اقدامات زیر، فرآیند الحاق را تسریع و تسهیل کنند:

اول، تأسیس یک مرکز هماهنگی برای ارائه جهت‌گیری و مدیریت چندگانه تغییرات قانونی و تنظیمی در رژیم تجارت خارجی که برای الحاق ضروری است.

دوم، پذیرش هر چه بیشتر سیاست‌های تجاری آزادتر، تا ورود به سازمان جهانی تجارت آسان‌تر شود. سوم، تأکید بر زمینه‌هایی از موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت که در آنها ضعف‌هایی در زیرساخت نهادی وجود دارد و اقتضا می‌کند که اجرای مقررات سازمان جهانی تجارت به تأخیر افتد.

کشور متقاضی الحاق باید یک برنامه واقع‌گرایانه برای اجرای اقدامات اصلاحی آماده کند و در پی توافق برای به‌دست آوردن تأخیرهای مناسب در اجرای نوافقات، به‌عنوان بخشی از فرآیند الحاق (به رهم بی‌میلی ظاهری اعضا برای توافق با چنین مواردی تاکنون) باشد و بدین منظور کمک فنی تقاضا کند.

۵ پیشرفت کشورها در الحاق چگونه است؟

از اول ژانویه ۱۹۹۵، سازمان جهانی تجارت جانشین موافقت‌نامه عمومی تعرفه‌ها و تجارت (گات) (۱۸) شد که از سال ۱۹۴۷ به وجود آمده بود. دولت‌هایی که به گات پیوسته بودند، «طرف‌های متعاقد گات» (۱۹) نامیده می‌شدند. با تأسیس سازمان جهانی تجارت در ابتدای سال ۱۹۹۵، تمامی طرف‌های متعاقد گات رسماً به‌عنوان اعضای سازمان جهانی تجارت شناخته شدند. بنابراین، ۱۲۸ قلمرو گمرکی که طرف‌های متعاقد گات بودند، اعضای اصلی سازمان جهانی تجارت در بدو تأسیس به حساب آمدند.

از سال ۱۹۹۵ تا اوت ۲۰۰۵، بیست عضو به اعضای سازمان جهانی تجارت اضافه شده‌اند. به عبارت دیگر، طی مدت ۱۰ سال ۲۰ قلمرو گمرکی عضو شده‌اند و این به معنای آن است که به‌طور متوسط سالی دو عضو به عضویت این سازمان درآمده‌اند. بنابراین، در حال حاضر، ۱۴۸ قلمرو گمرکی عضو سازمان جهانی تجارت هستند.

در جدول ۱، مدت فرآیند الحاق برای ۲۰ عضو ملحق‌شده به سازمان جهانی تجارت نشان داده شده است. همان‌گونه که در جدول ملاحظه می‌شود، کوتاه‌ترین فرآیند الحاق متعلق به جمهوری قزاقستان با دو سال و ۱۰ ماه و طولانی‌ترین فرآیند الحاق متعلق به چین با ۱۵ سال و ۵ ماه بوده است. به‌طور متوسط فرآیند الحاق ۲۰ عضو پادشده ۷/۵ سال به طول انجامیده است.

جدول ۱. جدول زمانی کشورهای ملحق‌شده به سازمان جهانی تجارت

ردیف	کشور	تقاضای عضویت	تشکیل گروه کاری	تقدیم پادداشت رژیم تجاری	اولین اجلاس گروه کاری	پیش‌نویس گزارش گروه کاری	عضویت	کل زمان
۱	اکوادور	۰۹/۱۹۹۲	۱۰/۱۹۹۲	۰۵/۱۹۹۳	۰۷/۱۹۹۳	۱۰/۱۹۹۲	۰۱/۱۹۹۶	۳ سال و ۴ ماه
۲	بلغارستان	۰۹/۱۹۸۶	۰۲/۱۹۹۰	۰۷/۱۹۹۳	۰۷/۱۹۹۳	۰۵/۱۹۹۲	۱۲/۱۹۹۶	۱۰ سال و ۳ ماه
۳	مغولستان	۰۷/۱۹۹۱	۱۰/۱۹۹۱	۰۱/۱۹۹۲	۰۶/۱۹۹۳	۱۲/۱۹۹۲	۰۱/۱۹۹۷	۵ سال و ۶ ماه
۴	پاناما	۰۸/۱۹۹۱	۱۰/۱۹۹۱	۰۶/۱۹۹۳	۰۴/۱۹۹۴	۰۵/۱۹۹۶	۰۹/۱۹۹۷	۵ سال و ۱ ماه
۵	قرقیزستان	۰۲/۱۹۹۶	۰۲/۱۹۹۶	۰۸/۱۹۹۶	۰۳/۱۹۹۷	۰۴/۱۹۹۸	۱۲/۱۹۹۸	۲ سال و ۱۰ ماه
۶	لاتویا	۱۱/۱۹۹۳	۱۲/۱۹۹۳	۰۸/۱۹۹۴	۰۳/۱۹۹۵	۱۲/۱۹۹۶	۰۲/۱۹۹۹	۵ سال و ۳ ماه
۷	استونی	۰۳/۱۹۹۲	۰۳/۱۹۹۲	۰۳/۱۹۹۲	۱۱/۱۹۹۲	۱۱/۱۹۹۸	۱۱/۱۹۹۹	۵ سال و ۸ ماه
۸	اردن	۰۱/۱۹۹۲	۰۱/۱۹۹۲	۰۷/۱۹۹۲	۱۰/۱۹۹۶	۰۴/۱۹۹۹	۰۴/۲۰۰۰	۶ سال و ۴ ماه
۹	گرجستان	۰۷/۱۹۹۶	۰۷/۱۹۹۶	۰۷/۱۹۹۷	۰۳/۱۹۹۸	۰۶/۱۹۹۹	۰۶/۲۰۰۰	۴ سال و ۱ ماه
۱۰	آلبانی	۱۱/۱۹۹۲	۱۲/۱۹۹۲	۰۷/۱۹۹۵	۰۶/۱۹۹۶	۰۷/۱۹۹۹	۰۹/۲۰۰۰	۷ سال و ۱۰ ماه
۱۱	عمان	۰۴/۱۹۹۶	۰۶/۱۹۹۶	۰۶/۱۹۹۶	۰۴/۱۹۹۷	۰۳/۱۹۹۹	۱۱/۲۰۰۰	۴ سال و ۷ ماه
۱۲	کرواسی	۰۹/۱۹۹۳	۱۰/۱۹۹۳	۰۶/۱۹۹۴	۰۴/۱۹۹۶	۰۸/۱۹۹۸	۱۱/۲۰۰۰	۷ سال و ۲ ماه
۱۳	لیتوانی	۰۱/۱۹۹۲	۰۲/۱۹۹۴	۱۲/۱۹۹۴	۱۱/۱۹۹۵	۰۶/۱۹۹۷	۰۵/۲۰۰۱	۷ سال و ۵ ماه
۱۴	مولداوی	۱۱/۱۹۹۳	۱۲/۱۹۹۳	۱۲/۱۹۹۶	۰۶/۱۹۹۷	۰۷/۱۹۹۹	۰۷/۲۰۰۱	۷ سال و ۴ ماه
۱۵	چین	۰۷/۱۹۸۶	۰۳/۱۹۸۷	۰۴/۱۹۸۷	۱۱/۱۹۸۷	۱۲/۱۹۹۲	۱۲/۲۰۰۱	۱۵ سال و ۵ ماه
۱۶	تایوان	۰۷/۱۹۹۲	۰۹/۱۹۹۲	۱۰/۱۹۹۲	۱۱/۱۹۹۲	۰۳/۱۹۹۸	۰۷/۲۰۰۲	۱۰ سال
۱۷	ارمنستان	۱۱/۱۹۹۳	۱۲/۱۹۹۳	۰۴/۱۹۹۵	۰۱/۱۹۹۶	۰۳/۱۹۹۷	۰۲/۲۰۰۳	۹ سال و ۳ ماه
۱۸	مقدونیه	۱۲/۱۹۹۴	۱۲/۱۹۹۴	۰۴/۱۹۹۹	۰۷/۲۰۰۰	۰۵/۲۰۰۲	۰۴/۲۰۰۳	۸ سال و ۳ ماه
۱۹	تایل	۰۵/۱۹۸۹	۰۶/۱۹۸۹	۰۸/۱۹۹۸	۰۵/۲۰۰۰	۰۶/۲۰۰۳	۰۴/۲۰۰۴	۱۴ سال و ۱۱ ماه
۲۰	کامبوج	۱۲/۱۹۹۲	۱۲/۱۹۹۲	۰۶/۱۹۹۹	۰۵/۲۰۰۱	۰۳/۲۰۰۳	۱۰/۲۰۰۴	۹ سال و ۱۰ ماه
	میانگین							۷ سال و ۶ ماه

در حال حاضر، ۳۱ کشور در حال الحاق به سازمان جهانی تجارت هستند. پیشرفت این کشورها در الحاق، در جدول ۲ نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود، الحاق الجزایر تاکنون بیش از ۱۷ سال، روسیه بیش از ۱۰ سال، عربستان سعودی بیش از ۱۰ سال، سودان بیش از ۱۰ سال، اوکراین بیش از ۱۰ سال و ویتنام بیش از ۱۰ سال به طول انجامیده است. بنابراین، به نظر می‌رسد میانگین مدت فرآیند الحاق متقاضیان جدید بیش از ۷/۵ سال باشد که بیست عضو ملحق شده طی کرده بودند. ۳۱ کشور در حال الحاق به سازمان جهانی تجارت، از جمله جمهوری اسلامی ایران، ناظر (۲۰) به حساب می‌آیند. در واقع، با پذیرش درخواست الحاق در شورای عمومی، کشور متقاضی خود به خود وضعیت ناظر پیدا می‌کند و می‌تواند در نشست‌های گروه کاری و سایر نهادهای مشخص شده شورای عمومی شرکت کند و به استاد سازمان دسترسی یابد. البته کشور ناظر حق رأی ندارد. وضعیت ناظر، مستلزم پرداخت نیمی از کمترین حق عضویت سازمان است. باید توجه داشت که وضعیت ناظر به این کشورها محدود نیست و تعداد زیادی از نهادهای بین‌المللی در سازمان جهانی تجارت، به عنوان ناظر حضور دارند که تفصیل آن در سایت سازمان ذکر شده است.

آخرین وضعیت عضویت جمهوری اسلامی ایران آن است که گروه کاری تشکیل شده است و رئیس گروه کاری باید معرفی شود. پس از آن، یادداشت رژیم تجاری باید به گروه کاری تقدیم شود و سپس پرسش‌ها و پاسخ‌ها آغاز می‌شود.

ملاحظات پایانی

از آنجا که الحاق به سازمان جهانی تجارت، مبتنی بر مذاکره و توافق طرفین است، شرایط الحاق کشورها با یکدیگر متفاوت است و تعهدات متفاوتی برای عضویت سپرده می‌شود. به همین جهت، کیفیت مذاکره (توانایی مذاکره‌کنندگان و محتوای مذاکره، نقش تعیین‌کننده در شرایط الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان جهانی تجارت دارد.

الحاق به سازمان جهانی تجارت برای جمهوری اسلامی ایران هدف نیست، بلکه وسیله‌ای برای تحقق توسعه اقتصادی ایران است. اگر الحاق، هدف باشد، مذاکره‌کنندگان برای عضویت، شتاب خواهند کرد و تعهداتی می‌پذیرند که به بنیان تولیدی کشور آسیب می‌رساند و به تبع آن مشکلات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی برای کشور ایجاد می‌شود. کشور فرقیستان نمونه عینی در این زمینه است؛ که تعهدات سنگینی پذیرفت و سپس دچار بحران شد. وسیله بودن الحاق بدین معنا است که به الحاق به عنوان راهی برای توسعه کشور نگریسته و لذا در مذاکرات سعی شود با چانه‌زنی، به آن شرایط الحاق دست یافت؛ که در این صورت، توسعه اقتصادی کشور محقق می‌شود. کشور چین، نمونه عینی این مسئله است؛ آنقدر در مذاکره چانه‌زنی کرد که توانست به شرایط نسبتاً مطلوب خود دست یابد.

موفقیت در مذاکرات الحاق، مستلزم آن است که کشور برای الحاق هدفمند، برنامه‌ای جامع داشته باشد؛ برنامه‌ای شامل استراتژی توسعه صنعتی و تجاری، وظایف مرکز هماهنگ‌کننده، مواضع مذاکره‌کنندگان در هر بخش و... الحاق هدفمند آن است که از الحاق به عنوان وسیله‌ای برای ایجاد توان رقابت (۲۱) در اقتصاد در شرایط جهانی شدن استفاده شود؛ از سوی دیگر، شرایط توافق شده در پروتکل الحاق به گونه‌ای باشد که کمترین پیامدهای نامطلوب برای اقتصاد به همراه داشته باشد. تمامی موارد یادشده در صورتی تحقق می‌یابد که کشور استراتژی تجاری و صنعتی داشته، صنایع و فعالیت‌های خدماتی مورد نظر خود را برای حمایت انتخاب کرده و مواضع مذاکره‌کننده روشنی داشته باشد؛ همچنین در مذاکرات، اهداف خود را با چانه‌زنی و بده-بستان تجاری دنبال کند. هر چند در جریان الحاق باید اقدامات هماهنگ و گسترده‌ای انجام شود، برخی اقدامات از هم اکنون می‌تواند در برنامه عمل قرار گیرد؛ از جمله: تعیین استراتژی تجاری و صنعتی، انجام مطالعات مربوط به شناخت بخش‌ها و اثرهای الحاق در هر بخش، عدم کاهش تعرفه‌ها تا قبل از شروع مذاکرات الحاق، مطالعه تطبیقی تعهدات سایر کشورها در پروتکل‌های الحاق، خصوصاً جدول تعهدات کالاها و خدمات و تهیه جدول مقدماتی امتیازهای پیشنهادی کشور ما در مورد کالاها و دسترسی به بازار خدمات. اقدامات یادشده می‌تواند آمادگی بیشتری برای مذاکرات مطلوب ایجاد کند و شرایط مطلوب‌تری برای الحاق هدفمند فراهم آورد.

**الحاق به سازمان
جهانی تجارت برای
جمهوری اسلامی
ایران هدف نیست،
بلکه وسیله‌ای برای
تحقق توسعه
اقتصادی ایران است.
اگر الحاق، هدف
باشد،
مذاکره‌کنندگان برای
عضویت، شتاب
خواهند کرد و
تعهداتی می‌پذیرند
که به بنیان تولیدی
کشور آسیب
می‌رساند و به تبع آن
مشکلات اقتصادی،
سیاسی و اجتماعی
برای کشور ایجاد
می‌شود**

جدول ۲. پیشرفت کشورهای در حال الحاق به سازمان جهانی تجارت (تا مه ۲۰۰۵)

رتبه	کشور	تسلیم تقاضای الحاق	شکل گروه کاری	تقدیم پاداشت رژیم تجاری	اولین آخرین نشست گروه کاری	تعداد نشست‌های گروه کاری	اولین آخرین پیشهاد تفرقه کالاها	اولین آخرین نشست دسترس به بازار خدمات	پیش نویس گزارش گروه کاری
۱	افغانستان	توامبر ۲۰۰۲	دسامبر ۲۰۰۲	-	-	-	-	-	-
۲	الجزایر	ژوئن ۱۹۸۷	ژوئن ۱۹۸۷	ژوئیه ۱۹۸۶	آوریل ۱۹۹۸ / فوریه ۲۰۰۵	۸	فوریه ۲۰۰۲ / ژوئیه ۲۰۰۵	مارس ۲۰۰۲ / ژوئیه ۲۰۰۵	فوریه ۲۰۰۵
۳	آلبانیا	ژوئیه ۱۹۹۹	اکتبر ۱۹۹۷	مارس ۱۹۹۷	اکتبر ۱۹۹۹	۱	-	سپتامبر ۱۹۹۹	-
۴	آذربایجان	ژوئن ۱۹۹۷	ژوئیه ۱۹۹۷	آوریل ۱۹۹۹	ژوئن ۲۰۰۲ / اکتبر ۲۰۰۲	۲	-	-	-
۵	بهاما	مه ۲۰۰۱	ژوئیه ۲۰۰۱	-	-	-	-	-	-
۶	بلاروس	سپتامبر ۱۹۹۳	اکتبر ۱۹۹۳	ژانویه ۱۹۹۶	ژانویه ۱۹۹۷ / سپتامبر ۲۰۰۲	۶	مارس ۱۹۹۶ / مه ۲۰۰۲	فوریه ۲۰۰۲ / سپتامبر ۲۰۰۲	ژوئیه ۲۰۰۲
۷	بولان	سپتامبر ۱۹۹۹	اکتبر ۱۹۹۹	فوریه ۲۰۰۳	نوامبر ۲۰۰۲	۱	-	-	-
۸	برونزی و هرگزین	مه ۱۹۹۹	ژوئیه ۱۹۹۹	اکتبر ۲۰۰۲	نوامبر ۲۰۰۲ / دسامبر ۲۰۰۲	۲	-	اکتبر ۲۰۰۲	-
۹	کبیرود	توامبر ۱۹۹۹	ژوئیه ۲۰۰۰	ژوئیه ۲۰۰۳	مارس ۲۰۰۲ / دسامبر ۲۰۰۲	۲	-	نوامبر ۲۰۰۲	اکتبر ۲۰۰۲
۱۰	ایوبی	ژانویه ۲۰۰۳	فوریه ۲۰۰۳	-	-	-	-	-	-
۱۱	جمهوری اسلامی ایران	ژوئیه ۱۹۹۶	مه ۲۰۰۵	-	-	-	-	-	-
۱۲	عراق	سپتامبر ۲۰۰۲	دسامبر ۲۰۰۲	-	-	-	-	-	-
۱۳	قزاقستان	ژانویه ۱۹۹۶	فوریه ۱۹۹۶	سپتامبر ۱۹۹۶	مارس ۱۹۹۷ / نوامبر ۲۰۰۲	۷	ژانویه ۱۹۹۷ / مه ۲۰۰۲	سپتامبر ۱۹۹۷ / ژوئن ۲۰۰۲	سپتامبر ۲۰۰۲
۱۴	لاتویا	ژوئیه ۱۹۹۷	فوریه ۱۹۹۸	مارس ۲۰۰۱	اکتبر ۲۰۰۲	۱	-	-	-
۱۵	لبنان	ژانویه ۱۹۹۹	آوریل ۱۹۹۹	ژانویه ۲۰۰۱	اکتبر ۲۰۰۲ / ژوئیه ۲۰۰۲	۳	-	نوامبر ۲۰۰۳ / ژوئن ۲۰۰۲	ژوئن ۲۰۰۲
۱۶	لیبی	ژوئن ۲۰۰۲	ژوئیه ۲۰۰۲	-	-	-	-	-	-
۱۷	مولدهنگرو	دسامبر ۲۰۰۲	فوریه ۲۰۰۵	مارس ۲۰۰۵	-	-	-	-	-
۱۸	روسیه	ژوئن ۱۹۹۳	ژوئن ۱۹۹۳	مارس ۱۹۹۳	ژوئیه ۱۹۹۵ / آوریل ۲۰۰۵	۳۷	فوریه ۱۹۹۵ / فوریه ۲۰۰۱	اکتبر ۱۹۹۹ / ژوئن ۲۰۰۱	اکتبر ۲۰۰۲
۱۹	سائو آو	آوریل ۱۹۹۸	ژوئیه ۱۹۹۸	فوریه ۲۰۰۰	مارس ۲۰۰۲	۱	-	اوت ۲۰۰۱	ژوئن ۲۰۰۳
۲۰	سانتو توم و پرنسیپ	ژانویه ۲۰۰۵	ژوئیه ۲۰۰۵	مه ۲۰۰۵	-	-	-	-	-
۲۱	عربستان سعودی	ژوئن ۱۹۹۳	ژوئیه ۱۹۹۳	ژوئیه ۱۹۹۳	مه ۱۹۹۶ / ژوئن ۲۰۰۲	۱۲	-	سپتامبر ۱۹۹۷ / ژوئن ۱۹۹۹	ژوئن ۲۰۰۲
۲۲	صربستان	توامبر ۲۰۰۲	فوریه ۲۰۰۵	مارس ۲۰۰۵	-	-	-	-	-
۲۳	میشل	دسامبر ۱۹۹۵	ژوئیه ۱۹۹۵	اوت ۱۹۹۶	فوریه ۱۹۹۷	۱	-	ژوئن ۱۹۹۷	ژوئن ۱۹۹۷
۲۴	سودان	اکتبر ۱۹۹۳	اکتبر ۱۹۹۳	ژانویه ۱۹۹۹	ژوئیه ۲۰۰۳ / مارس ۲۰۰۲	۲	-	ژوئیه ۲۰۰۳ / فوریه ۲۰۰۵	سپتامبر ۲۰۰۲
۲۵	تایوان	مه ۲۰۰۱	ژوئیه ۲۰۰۱	فوریه ۲۰۰۳	مارس ۲۰۰۲	۱	-	فوریه ۲۰۰۲	آوریل ۲۰۰۵
۲۶	تونگا	ژوئن ۱۹۹۵	ژوئن ۱۹۹۵	مه ۱۹۹۸	آوریل ۲۰۰۱	۱	-	آوریل ۲۰۰۳ / ژوئن ۲۰۰۳	مه ۲۰۰۲
۲۷	اتریش	نوامبر ۱۹۹۳	دسامبر ۱۹۹۳	ژوئیه ۱۹۹۳	فوریه ۱۹۹۵ / مارس ۲۰۰۵	۱۴	مه ۱۹۹۹ / ژوئن ۲۰۰۲	فوریه ۱۹۹۷ / ژوئن ۲۰۰۲	مارس ۲۰۰۵
۲۸	ازبکستان	دسامبر ۱۹۹۶	دسامبر ۱۹۹۶	اکتبر ۱۹۹۸	ژوئیه ۲۰۰۲ / ژوئن ۲۰۰۲	۲	-	نوامبر ۱۹۹۹	اکتبر ۲۰۰۱
۲۹	والتا	ژوئیه ۱۹۹۵	ژوئیه ۱۹۹۵	نوامبر ۱۹۹۵	ژوئیه ۱۹۹۶ / اکتبر ۱۹۹۹	۲	-	نوامبر ۱۹۹۹	اکتبر ۲۰۰۱
۳۰	ویتنام	ژانویه ۱۹۹۵	ژانویه ۱۹۹۵	سپتامبر ۱۹۹۶	ژوئیه ۱۹۹۸ / دسامبر ۲۰۰۲	۹	-	نوامبر ۱۹۹۹ / ژانویه ۲۰۰۲	اکتبر ۲۰۰۱
۳۱	چین	آوریل ۲۰۰۰	ژوئیه ۲۰۰۰	نوامبر ۲۰۰۲	نوامبر ۲۰۰۲	۱	-	-	نوامبر ۲۰۰۲

مأخذ: WTO Secretariat, WT/ACC/1 Rev. 5 pp. 2-3. کتابخانه

Bacchetta, M. and Zdenek Drabek. April 2002. Effects of WTO Accession on Policy making in Sovereign States. WTO staff working paper.
 GATT Secretariat. 1995. The Result of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations.
 Langhammer, Rolf J. Luke Matthias. February 1999. WTO Accession.
 Issues. Kiel Institute of World Economics.
 Michalepoulou, Constantine. 2002. "WTO Accession" in Development, Trade and the WTO. A Handbook, Edited by Bernard Hoekman, Aaditya Mattoo and Philip English. The World Bank Publication.
 WTO. How to become a member of the WTO. In: www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif0e/acc.htm
 WTO Secretariat. March 1995. Accession to the World Trade Organization. Procedures for Negotiations under Article XII "WT/ACC/1".
 WTO Secretariat. October 2004. Technical note on the Accession Process "WT/MC/I/Q Rev. 2".
 WTO 2003. The Benefits of the WTO Trading System. WTO publication.
 WTO Secretariat. April 2005. Technical Note on the Accession Process "WT/MC/I/Q Rev. 5".

1. WTO Accession

3. GATT Secretariat	8. Quad	14. Aggregate Measures of Support (AMS)	19. GATT contracting parties
4. On terms to be agreed.	9. Fact-Finding	15. Commonwealth of Independent States (CIS)	20. Observer
5. General Council	10. Base reference period	16. Product-specific	21. Competitiveness
6. Working party	11. Accession package	17. Agreement on Textiles and Clothing (ATC)	
7. Terms of reference	12. Calling bindings	18. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)	
	13. Applied tariff rates		

2. استادیار پژوهشکده اقتصاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی